

חובת אמת ויושר - גם בסביבה שכולה רמאות ושקר

משא ומתן באמונה - הוראת בחיר האבות

והדברים מרפסן איגרי, שהרמאים מחייב כל אחד ואחד ללמוד מיעקב להתעסק במלאכתו בכל כוחו, ולא לו בלבד אלא שמוסיף כי זכה לשכר גם בעולם הזה על כך, ללמדנו סגולה היושר האמת המש" פיעה ברכה ללא גבול, כך שנתבאר אביתו למעלה מהטבע - מאוד מאוד.

פועלת צדק נדרשת עוד באמרו לבן: אתה ידעת את אשר עבדתני - באמונה ולא בעצלות (מדרש לקח טוב), וכן: זה לא עשרים שנה אנכי עמך רחליך ועוד לא שכלו - שנשלחה ברכה בצאנך (שם). ותראה מה שפירש רבינו עובדיה ספרטו ולחיה: "הנה היפך זה מצאת בני, שלא בלבד עבדתך באמונה כמשפט הצדיקים, אבל עבדתך לך יותר, שהשתדלתי באופן שלי שכלו, ואילו צאנך לא אכלתי - אפילו כמנהגי שאר הרועים" (נעי' תח"ס בפסוק זה עני' קים' שפירש שנעשה לא בזכות ונתקיים ביעקב: גם את האירי גם את הדוב הכה עבדך, ולכן: טריפה לא הבאתי אליך).

וכך גם דרשו ז"ל (מדרש לקח טוב) שבד' כותי לא היתה טריפה בצאנך. אי לואת מובן פירושו של רבינו בחי' זללה"ה על הכתוב: את עניי ואת יעקב כפי ראה אלקים, ויורכב אמש, "ויורכב אותך שלא הרתגני", ואם כן זכות יעקב כפי הצילי מן ההרעה, וזכות יצחק שמים הצילי ממונו זה שאמר: "ימחד יצחק היה לי כי עתה ריקם שלחתי", ומכאן יש ללמוד גדול הנחנה מיגיעו יותר מאלו אלקים ויוכח אמש "ומלאכה וייעני יצחק אלקים ויוכח אמש" (ומלאכה בצאנך) היתה הצילה נפשות וכו', היינו שההוריו (לבן) שלא ירע ליעקב" (מהר"ו) שם ועי' "יפית תורא" מה שהביא ממדרש תנחומים "שעניי המלאכה ניצל מגול ועמרמ" ומרמה, הוכחות הנה חביבה אבות" (א) כללם* לדברים, חובת משא ומתן באמונה, אינה מותנית בשום תנאי, ואפילו במצב ירוד של "שבתך בתוך מרמה" לבן וסיעתו, וגם כאשר האמת נעדרת ושפחה יוצרת גבירתה, בהיות השקר צועד בראש, אף אז נדרשת חתימה אל האמת במסירות נפש, כהוראת איש תם החקוק במרכבה, ועל כך מובטח השקר לא רק בעולם הבא אלא גם בעולם הזה, כאמור: ויפרוץ האיש מאד מאד.

בא וראה כי אאותם של ישראל תליה בדביקות במדה זו של יעקב אביתו ע"ה, כפי שגילה לנו הסמ"י (מצות עשה כד): "דעיקר גאולה תליה כשישראל מדברים אמת, ולא ימצא בפייהם לשון הרמית" ומקורו נאמן בחז"ל (הקדמת תקוני הוזהר ד, ב, ג) בגין דברגא דיעקב תליא קץ פורקא דדרגיה, אמת, הדא הוא דכתיב: תתן אמת ליעקב, והוא מה שמוכר בשם הר"ק רבי פנחס מקוריץ זי"ע (מדרש פנחס אות כ) "שאם יהיה בעיני העולם שקר חמור כעריית יבוא המשיח". וזה שטאמר: ויאמר אף עמי המה בניי של יעקב ויהי להם למשיח (שעלה ס, ח).

הרי שהדביקות באמת והרחיק משקר ורמיה, כפי שהורה לנו ישראל סבא עמוד האמת, היא שתחיש גאולתנו מתוך חסד ורחמים ויקיים בנו הכתוב: כי המה יעור ורבו ואין מחירי (צפניה ג, ה) כי"ר.

ביעקב: ויברח יעקב, ומיד שניה ואמר: ויער בוד ישראל באשה, כי בעוד שהשם יעקב הוא מלשון עקבה - כרש"י שם ל, י: לשון אדם הבא במערב ועקבה - הרי השם ישראל הוא היפוכו של דבר, בהיותו לשון ישר, ותם (ע"י רמב"ן דברים ב, י) "וזהו ויברח יעקב שדה ארם, אע"פ שברח כבעל עקבה שרימה לעשו, וברח לארם מקום שראוי להלחץ עמו ברמיה, מכל מקום עוב דרך זה, ויעבוד ישראל באשה, שעבד בתמרי מות ישראל - ישר, ולא כיעקב, ולא מבעיא עבודתו באשה ראשונה, אלא: ובאשה שמה - היא השניה שהיה רק שומר התטחון שכבר נשאה, מכל מקום שומר עבודתו כישראל, אף על גב שגם ירמיהו לבן".

הרי לפנינו שיעקב לא נסוג אחור מדרך האמת, אף כאשר יכול היה למצוא היתר לכך, לאחר שלבן היתל בו וכיחש לו, וביותר כאשר החליף את משכורתו עשרת מונים, ללמדך שקיים בנפשו: תתן אמת ליעקב, וכפי שהבטיחנו ז"ל (ע"י ג, א) לעתיד לבוא יבוא לבן ויער ביעקב שלא נחשד על הגול, ופרשיי ז"ל: ידכתיב ימה קצאת מכל כלי ביתי, אפילו סכין, אפילו תפנק אפילו מחט, והחתן הדר בבית חמיו עשרים שנה כשיצא אינו נוטל עמו כלי קטן, ובני נח

למה נקרא שמו לבן הארמי - שרימה באנשי מקומו ואילו יעקב אביתו מחזיק בתומתו, עושה מלאכתו באמונה, ללא כל הסתייגות, וגם לאחר שכל העולם נוכח לדעת עד היכן הגיעה רמאותו של אותו רשע, לא נפגמה אמינותו ומדיי מנותו של מקור האמת

נצטוו על הגול, ויעקב קי"י, כי לבן רגיל היה ליטול כל מה שחמדו עניני מבית יעקב.

דרכו ותורתו של יעקב - הלכה מפורשת לדורות

הנהגתו המופלאה של עמוד התורה - יעקב, היא הוראה לכל הדורות, וכך מצינו בחז"ל (ב"מ צג, ב) עד מתי שומר שכן חייב לשמור, עד כדי: הייתי ביום אכלתי חורב לקורא לילה (בראשית לא, מ), וביותר נפלא הוא פסק ההלכה של הנשר הגדול רבינו הרמב"ם זללה"ה (סוף הלכות שכירות): "כדרך שמוזהר בעל הבית שלא יגזול שכן עני אלו יעבדנו, כך העני מוזהר שלא יגזול מלאכתו בעל הבית ויבטל מעט באון ומעט בכאון, ומוציא כל היום במרמה, אלא חייב לדקדק על עצמו בנסן, שהרי הקפידו על ברכה רביעית של ברכת המזון שלא יברך אותה, וכן חייב לעבוד בכל כחו, שהרי יעקב הצדיק אמר: כי בכל זאת עבדתי את אביך, למיכך נטל שכל חתי אף בעולם הזה שטאמר: ויפרוץ האיש מאד מאד" (שם).

פירוש מהר"ו שהביא את הפסוק: ואתנה ידעתן כי בכל כחי עבדתי את אביך (ברא" שית לא, ו) "ובראשונות אין חידוש, דאם לא כן לא יתן לו בנותיו, אך אפילו אחרונות באמונה".

חיים אנו בתקופה שבה התאזרח השקר והפך להיות "מטבע עובר לסוחר", אם כי מתוך שינוי השם. ברור לכל אחד שיש איסור בתורה: מדבר שקר, ואף בקרב אלו שאינם נמנים על ציבור שומרי תורה, לא נעים כזו אפן להיתפס במרית כזב בגלוי, אך גם לכך נמצאה תרומה בדמות מינוח לשוני מחדש המכונה "בעדינות" דפלומטיה, או בצורה יותר מחוספסת: פוליטיקה. פעם היו רגילים לומר: אם ראית גנב נתפך (תורה) עמו, התיירץ לכל מעשה של עוול מוכן לו לגנב מראש, ואין קץ לכל מיני תכסיסים ותחבולות שהמציא היצר, ובלבד שהאדם לא יזדקק לאותה אמת - אחת ויחידה, שלא ניתן להחליפה ולשנותה, בהיותה חותמו של הקב"ה, אשר: דובר שקרים לא יכון לגנב עיניו, וה' אלקים אמת הוא אלקים חיים ומלך עולם (ירמיה י, י).

עקבבא דמשיחא בה האמת נעדרת, מסיים לטהר את השרץ ביותר מק"ן טעמים, כשבמרכזה נעוצה הטענה - תואנה, כי המציאות מכתובה את ההנהגה הפסולה, וכמובן קשה להיות "יוצא דופן" אם רוצין לשרוד מול עולם הבני ומיוסד על תשתית שכולה העמדת פנים הקרייה "נימוס", בתוספת כמה נימוקים מסולפים להצדיק לשון שקר שאין לו קיום ואפילו רגעי, מול שפת אמת אשר תכול לעד. לעומת השקפה מרושעת זו, ניצבת ועומדת הוראתה הנצחית של התורה, בדמות מעשה אבות שהם סימן לבנים, המכריזה ואומרת: שארית ישראל לא יעשו עולה, ולא ידברו כזב, ולא ימצא בפייהם לשון תרמית, כי המה ירעו ורובצו ואין מחירי (צפניה ג, יג): כי בשכר זה שלא יעשו עולה, ולא ידברו כזב, ירעו וירבצו - רד"ק. כל זיו וניע של האבות, משמש ממורר להכוונת דרכם של זרע אמת - ישראל קדושים, ומובן ממאלי כי משאו ומתנו של יעקב שדמות דיוקנו חקוקה בכסא הכבוד, מהווה תורה שלימה, לפיה חייבים אנו להנהיג, כל שאין בכל אותם טעומי מילי בעלמא וטענות קריית להטותנו מדרך הישרה אותה סלל לפנינו בחיר האבות עליו נאמר: תתן אמת ליעקב (מיכה ז, ב) לאורה נסע ולנך כל הימים, עד אשר יקראו כל העמים בשם ה' ויעבדוהו שכם אחד.

בו נסרים של עץ אין את מועיל ממנו כלום. כלומר, אפילו אם תתנש אותך ואת אורי לות במכתשת, כל יחיה בכך שום תועלת, כי הרשע ישרא ברשעותו ללא כל שינוי. מסכת הכוזבים של לבן, לא הסתיימה ברמאות שעשה כלפי יעקב, אלא הקיפה את ואנשי כזב, כפי שהאריך ז"ל (שם, יט) ובסיום: הוי למה נקרא שמו לבן הארמי - שרימה באנשי מקומו, ואילו יעקב אביתו מחזיק בתומתו, עושה מלאכתו באמונה, ללא כל הסתייגות, וגם לאחר שכל העולם נוכח לדעת עד היכן הגיעה רמאותו של אותו רשע, לא נפגמה אמינותו ומדיי מנותו של מקור האמת

וכן מעידים חז"ל (שם, ה) בנורה שבעולם פועל עושה מלאכה עם בעל הבית שיתם ושעשע באמונה, ובסוף הוא מתעצל במלאכתו, ברם הכא מה הראשונות שלי מות, אף האחרונות שלימות, מה הראשונות באמונה, אף האחרונות באמונה, והיינו כמו שטאמר: ויעבוד עמו עוד שבע שנים אחרות. כלומר, כדוגמת שבע השנים הראשונות לפני שיכיש בו ורמיה אותו, ללא כל שינוי וחבול, ומבלי שירצה להשיב לו כממולו על רמאותו וכזבו. למדוך כי למרות היות בעל דבניה ארכי ליסטים שיסודו ומהותו שקר, נותר אביתו הזקן בצדקתו וביושר דרכו (נעי' בראשית

עמוד האמת - בבית לבן רבון דרמאי

נרדף על צואר שהיתה לו נפשו לשלל מאלפיו שנשלח עירום ומחוסר כל, מגיע בנה של רבקה לבית "הדוד", אשר יחוסו מפרש בכתוב: לבן הארמי - אותיות הרמאי (בעל הטורים בראשית כה, כ) המשמש כראש וראשון לרמאים (בר"ר עה, ה) וע"ע שם סג, ד: מלמד שכולן כללן ברמי (אות) רבם ופטרום, מקור השקר והכזב בעולם.

נכונה לו קבלת פנים "סוערת חמה ולב" בבית: ויהי כשמוע לבן את שמע יעקב בן אחותו וירץ לקראתו ויחבק לו וינשק לו, אך דא אקא אין לו אלא העמדת פנים בצורה ומוזיית, שהרי כל כוונתו, כפי שחשפה חז"ל (שם ע, יג, הובא בפרשיי ז"ל: ויחבק לו - שמה זכובים הביא והנס בחיקו, וינשק לו - שמה מרגליות הביא והנס בפניו, בראשית כט, יג), היתה רק "להנאותו ולעצמו" (מתנתו כרוח שם). ברם מקור האמת אינו נותע להתייבב נגד פטרון השקר והרמיה, כן כבר הקייים ואמר לרחל: אם למראות הוא בא, גם אני אחיו ברמאות (רש"י שם, יג). אך למעשה החל בעבודתו, שנמשכה עשרים שנה, כי באותה שנה ממש, נטל את הצאן מידי רחל בחמלתו עליה (רמב"ן שם), ואם כי עמד על כך שלא נמצא רועה שיהיה מוכן לרעות את הצאן "מפני היות לבן מופלג ברמאות, ואי אפשר לשום רועה לנטוק עמו, כי יחליף משכורתו עשרת מונים" (תח"ס על התורה עמי קמ"ה), עשה את שלו, ובכך המס את לבבו הקשוח של אותו רמאי, עד שהודה בבדקת לבבו באמרו: הכי אחי אתה ועב' דתני חנם, "כי ידעתי כי מנתה תעבד אותי, כי איש מוסר הוא ולא תתפרנס משל אחרים" (רמב"ן שם).

אין קץ לרמאותו של ארמי אובד אבי, בנסינו לפנות בבנין בית ישראל, ובגולתו

חובת משא ומתן באמונה, אינה מותנית בשום תנאי, ואפילו במצב ירוד של "שבתך בתוך מרמה" כלבן וסיעתו, וגם כאשר האמת נעדרת ושפחה יוצרת גבירתה, בהיות השקר צועד בראש, אף אז נדרשת חתימה אל האמת במסירות נפש, כהוראת איש תם החקוק במרכבה, ועל כך מובטח השקר לא רק בעולם הבא אלא גם בעולם הזה

את פרצומו הנאלח שהגיע לשיא של כזב. ודינו בהגדרתם המופלאה של חז"ל בפרישת יושאי בחיר האבות, בענין הדגשת התנאי שהתנה ישראל סבא: אעבדך שבע שנים ברחל בתך חקטנה - ברחל, ולא

המתנה החרדי